

Recenzja pracy doktorskiej pani mgr lic. Grażyny Ewy Sitarskiej p.t.: „Pojęcie władzy w rodzinie według Adhortacji Apostolskiej Jana Pawła II *Familiaris consortio*. Studium teologiczno-pastoralne”.

Warszawa 2023

Praca została napisana na seminarium z Teologii Dogmatycznej w Akademii Katolickiej w Warszawie w Collegium Joanneum, pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Mieczysława Ozorowskiego.

Znaczenie i ważność podjętego tematu przez Autorkę rozprawy doktorskiej ukazuje nie dawno wydana w języku polskim, książka filozofki francuskiej Chantal Delsol: *Koniec świata chrześcijańskiego. Inwersja normatywna i nowa era*.¹ Nie wchodząc tu w rozumienie pojęcia końca cywilizacji opartej na nauczaniu Jezusa, zgadzamy się z autorką, że wiele z treści nauczania chrześcijańskiego traci uniwersalne znaczenie. Samo chrześcijaństwo zaś staje się jedną z wielu dostępnych w ofercie religijnych i ideologicznych denominacji w naszej współczesności. W wielości różnych możliwości wyboru, chrześcijaństwo wydaje się być pozbawione intensywnego, uniwersalistycznego impulsu.

Jesteśmy świadkami wydarzeń, w których dostrzegamy, że tak istotne dla cywilizacji chrześcijańskiej instytucje, jak rodzina czy małżeństwo, ulegają redefinicji. Pojawia się alternatywa, wolna od religijnych aksjomatów etyka, rodząca nowy sposób życia, jak też nową wizję granicy między dobrem a złem.²

O tych zjawiskach negatywnych, które dają się zaobserwować w rodzinach, pisze również Autorka pracy, powołując się na badania socjologiczne, jak też na bogate opracowania - literaturę przedmiotu. To właśnie w tym kontekście, Autorka opracowuje studium teologiczno-pastoralne wyrażone w tytule pracy. Jej podstawowym źródłem jest Adhortacja Apostolska Jana Pawła II *Familiaris consortio*, traktująca, jak pisze Autorka, o zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym. Stanowi ona, jej zdaniem, najpełniejszą syntezę doktrynalno-pastoralną nauki Kościoła katolickiego na temat zagadnień dotyczących małżeństwa i rodziny.

¹ Chantal Delsol: *Koniec świata chrześcijańskiego. Inwersja normatywna i nowa era*, tłum. Piotr Napiwodzki, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2023.

² Tamże, 29-30.

Treść Adhortacji - cztery jej części: 1- *Blaski i cienie rodziny w dobie obecnej*; 2 - *Zamysł Boży względem małżeństwa i rodziny*; 3 – *Zadania rodziny chrześcijańskiej*; 4 – *Duszpasterstwo rodzin: etapy, organizacja, pracownicy i okoliczności*³ – Autorka przeanalizowała w kluczu: *pojęcie władzy w rodzinie*, na co wskazuje też tytuł dysertacji. Autorka przyznaje też, że zagadnienie władzy i posłuszeństwa wewnątrz wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej, stanowi tylko niewielki wycinek problematyki społecznej Kościoła w kontekście przemian kulturowych. Problem ten, zdaniem Autorki, nie jest dogłębnie opisany w socjologii zagadnienia. Najczęściej opisywano tu rodzinę w relacji do społeczeństwa jako całości. Pojęcie władzy, w rozumieniu społecznym związane jest, zdaniem Autorki, z mechanizmami życia społecznego, jak też z walką o sprawowanie rządów. Trzeba pamiętać, że na określenie władzy najczęściej używa się terminów: autorytet, panowanie, moc, prawo, posługa, charyzmat. W takiej to sytuacji, Autorka dysertacji podejmuje trud ukazania właściwej hierarchii wartości w rodzinie jak też właściwie rozumianej *władzy* w rodzinie.

Swoje analizy i Autorka zawarła w trzech rozdziałach swej dysertacji: I – *Władza małżeńska w perspektywie rodziny*; II - *Zadania rodziny według Adhortacji Familiaris consortio*; III – *Rodzina wspólnotą wierzącą i ewangelizującą*.

By opisać *władzę małżeńską w perspektywie rodziny*, najpierw trzeba, zdaniem Autorki, zrozumieć małżeństwo i jego sens w Bożym planie stworzenia, a „jest ono mądrą instytucją Stwórcy dla wypełnienia w ludzkości Jego planu miłości” – ten cytat Autorka zaczerpnęła z Encykliki *Humanae vitae* Pawła VI. Treść tego cytatu stwarza przestrzeń dla treści dysertacji. Małżeństwo bowiem i rodzina są w Bożym planie, szczególnym miejscem stwarzania i dojrzewania człowieka jako osoby, człowieka odpowiedzialnego, który wniesie w życie społeczne, doświadczenie miłości, sensu i nadzieję spełnienia, a więc to, czego sam doświadczył w rodzinie. Stąd to, małżeństwo i rodzina - to pierwsze miejsce szczególnej miłości, nie uczucia, ale miłości jako służby, miłości jako daru, jako odpowiedzialności za siebie i innych w wymiarze wieczności. A tego w szczególny sposób uczy atmosfera religijna tajemnicy sakramentu małżeństwa.

³ Jan Paweł II, *Adhortacja Apostolska Familiaris consortio. O zadaniach rodziny chrześcijańskiej w świecie współczesnym*. Watykan 1981.

W treści tego rozdziału (Rozdz. I) poznajemy, że „rodzicielstwo małżonków jest odbiciem Bożego rodzicielstwa, które należy naśladować. Pan Bóg dał rodzicom godność „zarządców” w stosunku do swoich dzieci”.(51) W słowie „zarządców” kryje się już rozumienie władzy, które w swej istocie oznacza służbę.

W drugim rozdziale - *Zadania rodziny według Adhortacji Familiaris consortio* – użyte jest słowo „zadania rodziny”, Autorka wyjaśnia, że zadania te wypływają z samej istoty małżeństwa – z jego wymiaru ontycznego i stają się w rzeczywistości wypełnieniem posłannictwa miłości. I tak, tworzenie wspólnoty dwojga osób, a później rodziny, to dar miłości. Przekazanie nowego życia jest owocem miłości, która w swym dynamizmie wzrasta, cementuje i pogłębia jedność powiększonej wspólnoty. Rodzina jest też „drugim łonem”, a w chodząc w nie, ludzka istota dojrzewa w swym osobowym istnieniu. Można tu mówić o dwu formach władzy – w rozumieniu służby. I tak, pierwsza z nich to miłość kształtująca relacje między osobowe w rodzinie, jako komunii osób, co później powinno być obecne w wymiarze większej społeczności. Druga forma władzy to wspólne odczytywanie stwórczego planu wobec rodziny. (130- 131).

Opisana pokrótce teologia Adhortacji tego rozdziału, zanurzona jest w kontekst socjologiczno-społeczny ludzkiej egzystencji. Kiedy więc Autorka mówi o władzy w tym rozdziale, dokładnie podkreśla, że trzeba ją rozumieć jako służbę, która wypływa z miłości, i która jest też podstawowym posłannictwem każdej rodziny. Chciałoby się powiedzieć w służbie ewolucji, w której spełnia się dziś zamiar stwórczy Boga.

Trzeci rozdział - *Rodzina wspólnotą wierzącą i ewangelizującą* – ukazuje w swej treści rodzinę zaangażowaną w budowanie wspólnoty Kościoła. Rodzina bowiem, w stwórczym planie Boga, jest pierwszą wspólnotą, powołaną do głoszenia Ewangelii. W tym powołaniu Autorka odkrywa nowy aspekt *władzy* w rozumieniu Adhortacji, a jest nim właśnie misja głoszenia Ewangelii.

Reasumując to krótkie omówienie treści dysertacji, należy powiedzieć, że mądrość Adhortacji zachęca, wzywa do powrotu do „początku”, do poznania, do kontemplowania i urzeczywistniania Bożego zamysłu wobec małżeństwa i rodziny.

„Pojęcie władzy w rodzinie” – a więc klucz, w którym Autorka analizuje treść Adhortacji *Familiaris consortio*, pozwala jej odkryć nowe aspekty w treści dokumentu. Takie przymioty władzy jak autorytet, panowanie, prawo, moc, posługa, charyzmat,

zostają, ale są jednocześnie włączone w nowy, ontyczny wymiar rodzącej się rzeczywistości. Ta rzeczywistość, to wspólnota małżeństwa, a następnie rodzinna, jako wspólnota Miłości - *Agape*, Miłości kształtującej relacje między osobowe, wspólnota wciąż otwarta na ludzką społeczność. Ta otwartość, to drugi, nowy aspekt władzy, to wspólne odczytywanie stwórczego planu wobec rodziny, w którym odkrywa ona swoje powołanie – misję w stwórczym planie Boga.

Opisując pojęcie władzy w rodzinie jako służby i „zarządzania”, Autorka dysertacji ukazuje też ontyczne powiązanie Tajemnicy Kościoła i sakramentu małżeństwa, w rozumieniu nauczania II Soboru Watykańskiego. Przypomnijmy: „...Kościół, w nauczaniu Soboru, jest w Chrystusie niejako sakramentem, czyli znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego...”(KDK 1). W rozumieniu Adhortacji, pierwszą wspólnotą, stwarzaną Bożą Miłością, jest rodzina - ona doświadcza stwórczej, jednoczącej mocy Miłości Boga. Jednocześnie, rodzina jest pierwszą wspólnotą głoszącą Ewangelię – to zamysł nowej wspólnoty z Bogiem, całego rodzaju ludzkiego w Jezusie Chrystusie, początkiem nowego środowiska Bożego (148-168).

Ocena pracy

By właściwie i sprawiedliwie ocenić pracę, należy nawiązać do jej tytułu i przypomnieć, że Autorka pragnie znaleźć odpowiedź na pytania: jak należy rozumieć *władzę* w rodzinie, w rozumieniu Adhortacji *Familiaris consortio*, jaki jest jej sposób działania, w tworzeniu więzi osobowych w rodzinie. By dotrzeć do właściwego rozumienia terminu *władzy* w Adhortacji – jako *służby, posługi* w stwarzaniu osoby i osobowości – Autorka sięgnęła do innych dokumentów nauczania Jana Pawła II, jak też do nauczania Benedykta XVI i papieża Franciszka, a w szczególności do bogatej literatury z teologii pastoralnej – dotyczącej małżeństwa i rodziny – zwłaszcza ostatnich pięćdziesięciu lat. Literatura przedmiotu to wielki las zagadnień i treści, z których Autorka w swych analizach umiejętnie korzysta, a ich liczne cytaty świadczą o dobrym wyborze, gdyż pogłębiają jej treściowe analizy. Szkoda tylko, że Autorka nie umieszcza w ogóle cytatów w przypisach. Szkoda, bo w tekście zamiast niektórych cytatów, mogła z ich treści tworzyć swoją *metateologię*. To ubogaciłoby osobiste przemyślenia Autorki.

Należy podkreślić, że Autorka w kontekście zebranej i przestudiowanej literatury, odczytując przesłanie Adhortacji, słusznie stwierdza, że jej przesłanie jest zakorzenione w nauczaniu Soboru Watykańskiego II. Papież Jan Paweł II, zdaniem Autorki, ubogaca przesłanie Soboru kontekstem swego czasu, podkreślając, że małżonkowie, rodzina, to pierwsza i podstawowa wspólnota, współdziałająca z miłością Stwórcy i Zbawcy, który poprzez nich powiększa i wzbogaca swoją rodzinę. To właśnie małżonkowie – rodzice, są współpracownikami w miłości Boga Stwórcy, jej interpretatorami w zakresie obowiązku przekazywania życia i wychowania, co winno być uważane za ich właściwe zadanie.

Reasumując, Autorka wykazuje, że małżonkowie – rodzice współdziałając z miłością Stwórcy i Zbawcy, doświadczając miłości Ojcowskiej Stwórcy, wprowadzają swe potomstwo w doświadczenie Boga i Jego miłości Ojcowskiej, która w rodzinie i Kościele jest początkiem jedności rodzaju ludzkiego.

Autorka stwierdza, że adhortacja *Familiaris consortio* stanowi syntezę nauczania Kościoła na temat rodziny. Papież chciał, pisze Autorka, „aby była ona *summą* nauczania Kościoła na temat życia, obowiązków, odpowiedzialności oraz misji małżeństwa i rodziny we współczesnym świecie” (180). Jednocześnie, zauważa Autorka, że nauczanie Kościoła na temat małżeństwa i rodziny, nie dotarło jeszcze w pełni do świadomości chrześcijańskiej – choć wiele się w tej materii robi. Dotychczasowa zaś formacja teologiczno-duszpasterska, zdaniem Autorki, jest nadal fragmentaryczna, nie ma też dostatecznie rozwiniętej teologii pastoralnej rodziny.

W związku z powyższymi uwagami Autorki, uwagami słusznymi, moim pytaniem, które pragnę postawić Autorce w dyskusji, jest następujący problem. Otóż, Autorka pisze, że Jan Paweł II mówił „o potrzebie nowej ewangelizacji, o przygotowaniu dróg dla Ewangelii Chrystusa, a jedną z nich jest małżeństwo i rodzina” (155).

Moje pytanie: Co należy rozumieć przez *nową ewangelizację*, co oznacza tu, słowo *nowa*, w czym ma być ona *nowa*, w kontekście naszej współczesności. Jak ukazać i opisać, odkryte rozumienie *władzy* w Adhortacji *Familiaris consortio*, w duchu *nowej ewangelizacji*.

Naszym kontekstem jest to, że „dziś dzieci, jak pisze Chantal Delsol, w większym stopniu są wychowywane przez epokę niż przez własnych rodziców”.⁴

Wniosek końcowy

Merytorycznie oceniam pracę jako dobrą, metodologicznie dobrze i poprawnie napisaną. Znajomość zagadnień teologii ogólnej, z teologii pastoralnej rodziny jak i z socjologii rodziny (literatura przedmiotu), pozwoliła Autorce na dobre odczytanie i opisanie tak bogatej treściowo Adhortacji *Familiaris consortio*, w kluczu wyznaczonym tytułem rozprawy.

Biorąc to wszystko pod uwagę, w szczególności dobre przygotowanie z zakresu teologii pastoralnej rodziny, jak też dobre przygotowanie warsztatu naukowego – pisania, uważam, że zgodnie z wymogami, praca pani mgr lic. Grażyny Ewy Sitarskiej, stanowi dobrą podstawę do kontynuowania przewodu doktorskiego na Wydziale Teologicznym, w Akademii Katolickiej w Warszawie.

Prof. dr hab. Józef Kulisz SJ
Akademia Katolicka w Warszawie
Collegium Bobolanum

Warszawa 06. 09. 2023

⁴ Chantal Delsol: *Koniec świata chrześcijańskiego*, 70.